

ประเพณีสงกรานต์... สืบสานวิถีไทย สืบสายใยแห่งครอบครัว

“สงกรานต์ สงกรานต์ปีใหม่ เรืองรั้นขึ้นใจ ทำบุญให้ทาน
น้ำเย็นเรามาเล่นสงกรานต์ สำเร็จ สำราญ อวยชัยให้พร...”

ท ุครั้งทีเศกาลสงกรานต์เวียนมาถึง เรามักจะได้ยินเสียงเพลงที่ขับขานโดยนักร้องระดับซูเปอร์สตาร์ของเมืองไทย ที่เบิร์ด ธงไชย แมคอินไตย์ บทเพลงที่ทำให้ผู้ฟังรับรู้ถึงบรรยากาศของเทศกาลสงกรานต์ ช่วงเวลาที่ชาวไทยส่วนใหญ่นึกถึงสายน้ำอันฉ่ำเย็นท่ามกลางเปลวแดดที่ร้อนระอุ และวันหยุดยาวที่ผู้มาทำงานต่างถิ่นจะได้มีโอกาสกลับไปเยี่ยมเยียนบ้านเกิดของตน ท้องเที่ยวและพักผ่อน แต่เทศกาลสงกรานต์ไม่ได้เป็นเพียงแค่วันหยุดยาวที่ใคร ๆ ต่างก็เฝ้ารอเท่านั้น สงกรานต์ถือเป็นประเพณีวันขึ้นปีใหม่ของไทยที่มีมาแต่โบราณ เป็นประเพณีที่งดงาม อ่อนโยน เอื้ออาทร และเต็มไปด้วยบรรยากาศของความกตัญญู ความสนุกสนาน ความอบอุ่น และการให้เกียรติเคารพซึ่งกันและกัน สะท้อนให้เห็นลักษณะของความเป็นไทยได้อย่างเด่นชัด โดยใช้น้ำเป็นสื่อในการอวยพร การมอบความรักและสัมพันธไมตรีอย่างดียิ่ง

นอกจากไทยแล้ว หลาย ๆ ชนชาติ เช่น มอญ พม่า กัมพูชา และลาว รวมถึงชนชาติไทยเชื้อสายต่าง ๆ ในจีน อินเดีย ต่างก็ถือตรุษสงกรานต์เป็นประเพณีฉลองปีใหม่อันเดียวกัน เพียงแต่ในประเทศไทยได้มีการสืบสานและพัฒนาประเพณี

สงกรานต์ จนโดดเด่นกลายเป็นเอกลักษณ์วัฒนธรรมประจำชาติที่จัดกันทั่วประเทศ แม้นักท่องเที่ยวต่างชาติต่างภาษาก็ยังรู้จักประเพณีนี้เป็นอย่างดี

ประเพณีสงกรานต์ในแต่ละภูมิภาคของไทย ต่างก็มีเอกลักษณ์และเสน่ห์อันงดงามเฉพาะตัวที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีปฏิบัติของแต่ละท้องถิ่น

ภาคเหนือ หรือที่เรียกว่า ล้านนา ชาวล้านนาจะเรียกเทศกาลสงกรานต์ว่า “**ป่าเวณีปีใหม่เมือง**” โดยในวันที่ ๑๓ เมษายน เรียกว่า “**วันสังขานต์ล่อง**” (มาจากคำว่า **สังขรานต์ คือสงกรานต์**) หมายถึงวันที่ปีเก่าผ่านไป วันขึ้นปีใหม่จะมีการยิงปืนหรือจุดประทัดเพื่อขับไล่เสนียดจัญไร จากนั้นก็จะมีการทำความสะอาดบ้านเรือน ชำระล้างร่างกาย รวมทั้งแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าใหม่เพื่อต้อนรับปีใหม่

วันที่ ๑๔ เมษายน เรียกว่า “**วันเนา**” หรือ “**วันดา**” จะเป็นวันเตรียมงานต่าง ๆ เช่น เครื่องสังฆทาน อาหารที่จะไปทำบุญแจกญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน วันเนียบางที่ก็เรียกว่า “**วันเนา**” เพราะถือว่าเป็นวันห้ามพูดจาหยาบคาย หากพูดแล้วจะทำให้ปากเน่าและไม่เจริญ

วันที่ ๑๕ เมษายน เรียกว่า “วันพญาวัน” หรือ “วันเถลิงศก” ถือเป็นวันเริ่มต้นปีใหม่ เป็นวันที่ชาวบ้านจะทำบุญประกอบกุศล เลี้ยงพระฟังธรรมอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ สรงน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ นำไม้ไปค้ำต้นโพธิ์ รดน้ำดำหัวของพระผู้ใหญ่

ภาคอีสานหรือตะวันออกเฉียงเหนือ ประเพณีสงกรานต์จะเรียกว่า “ประเพณีบุญเดือนห้า” หรือ “บุญรดน้ำ” โดยวันแรกจะตรงกับวันที่ ๑๓ เมษายน เป็นต้นไป กิจกรรมที่จัดจะคล้ายกับทางเหนือ กิจกรรมหลักๆ คือ สรงน้ำพระพุทธรูป ซึ่งส่วนใหญ่จะทำอยู่คนเดียว โดยมากจังหวัดจะจัดชบวนแห่ขึ้นประกอบด้วยพระพุทธรูปและบริวารอื่นๆ เมื่อแห่เสร็จก็จะมีการสรงน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ตามลำดับ

จากนั้นมักจะมีการทำบุญอุทิศบรรพบุรุษ ที่เรียกว่า “สักอณิจจา” ในช่วงเทศกาลนี้คนอีสานทั่วไปทำมาหากินหรือตั้งถิ่นฐานอยู่ต่างถิ่น มักจะเดินทางกลับภูมิลำเนาในวันสงกรานต์เพื่อรวมญาติและทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บรรพชนผู้ล่วงลับไปแล้ว

ภาคใต้ จะเรียกวันสงกรานต์ว่า “ประเพณีวันว่าง” ถือเป็นวันละวางทั้งกายและใจจากภารกิจปกติ ซึ่งตามประเพณีจะจัดกิจกรรม ๓ วัน คือวันที่ ๑๓-๑๕ เมษายน ของทุกปีเช่นกัน แต่เรียกวันสำคัญในแต่ละวัน คือ

วันที่ ๑๓ เมษายน เรียกว่า “วันเจ้าเมืองเก่า” หรือ “วันสังเจ้าเมืองเก่า” เพราะเชื่อว่าเทวดารักษาบ้านเมืองกลับไปชุมนุมกันบนสวรรค์ ในวันนี้จะทำความสะอาดบ้านเรือนและเครื่องใช้ให้สะอาดต่าง ๆ รวมทั้งพิธีสะเดาะเคราะห์ ที่เรียกว่า ลอยเคราะห์หรือลอยแพ เพื่อให้เคราะห์กรรมต่าง ๆ ลอยตามไปกับเจ้าเมืองเก่าไป และมักจะมีการสรงน้ำพระพุทธรูปสำคัญในวันนี้

วันที่ ๑๔ เมษายน เรียกว่า “วันว่าง” คือวันที่ปราศจากเทวดาที่รักษาเมือง ดังนั้น ชาวบ้านจะงดงานอาชีพต่าง ๆ แล้วไปทำบุญที่วัด และรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ ส่วนในวันที่ ๑๕ เมษายน เรียกว่า “วันรับเจ้าเมืองใหม่” คือวันรับเทวดาองค์ใหม่ที่ได้รับมอบหมายให้มาดูแลหนองค้เดิม วันนั้นชาวเมืองมักจะแต่งตัวด้วยเสื้อผ้า เครื่องประดับใหม่แล้วนำอาหารไปทำบุญที่วัด

ภาคกลาง “ประเพณีสงกรานต์หรือเถลิงศกมหาสงกรานต์” ในภาคกลางจะมีกิจกรรมหลัก ๆ คล้ายภาคอื่น ๆ เช่นกัน คือ การทำความสะอาดบ้านเรือน เครื่องใช้ต่าง ๆ ครั้นถึงวันสุกดิบ (ก่อนสงกรานต์หนึ่งวัน) ก็จะเป็นการเตรียมการทำอาหารคาวหวานไปทำบุญตักบาตร หรือนำไปถวายพระที่วัด ซึ่งอาหาร ขนมที่นิยมทำในเทศกาลนี้ได้แก่ ข้าวแช่ ข้าวเหนียวแดง กะละแม ลอดช่อง เป็นต้น

นอกจากนี้ก็มีการทำบุญอุทิศแก่บรรพบุรุษ การสรงน้ำพระพุทธรูปและพระสงฆ์ การรดน้ำผู้ใหญ่ การละเล่นพื้นบ้าน การจัดประกวดเทพีสงกรานต์ การเล่นสบ้า รวมทั้งการชนทรายเข้าวัดและการก่อเจดีย์ทราย เป็นต้น

ในปัจจุบันสาระคุณค่าที่แท้จริงของประเพณีสงกรานต์ของแต่ละท้องถิ่น ถูกบดบังด้วยความสนุกสนานแบบคึกคะนองจากข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ จำนวนอุบัติเหตุที่เกิดขึ้นมากมาย จนต้องมีการรณรงค์เรื่องความปลอดภัยในช่วงเทศกาลดังกล่าว และถึงกับต้องมีการออกกฎระเบียบการแต่งกายและรูปแบบการเล่นน้ำสงกรานต์ที่พัฒนาไปในทางที่ไม่เหมาะสม เพื่อให้ประเพณีสงกรานต์ถูกต้อง งดงาม และปลอดภัย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (สวช.) กระทรวงวัฒนธรรม ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์สืบสานประเพณีสงกรานต์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดค่านิยมที่ดีในสังคม สวช. จึงได้สร้างสรรค์สื่อเพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ที่ผลิตขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดเรื่อง การอนุรักษ์ และสืบสานประเพณีสงกรานต์ที่งดงาม ภายใต้คำขวัญของนายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ “สงกรานต์ สมานสามัคคี สืบทอดประเพณี ทุกชีวิปลอดภัย”

โดยสื่อที่สร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเทศกาลสงกรานต์ในครั้งนี้อย่างที่จะปลูกกระแส สาระ คุณค่าประเพณีสงกรานต์ ให้มวลชนได้ตระหนัก จึงได้อาศัยช่องทางของสื่อที่หลากหลายเพื่อให้เกิดพลังในการสร้างกระแสดังกล่าว โดยจะมีการเผยแพร่สปอตโทรทัศน์และสปอตวิทยุ ชุด “เรื่องเล่า” ซึ่งดำเนินเรื่องภายใต้แนวคิดหลัก หากไม่ช่วยกันอนุรักษ์ สืบสาน ปกป้อง

ประเพณีสงกรานต์ให้คงความงดงามและถูกต้อง ในอนาคต สงกรานต์ก็จะกลายเป็นเพียงเรื่องเล่าสู่กันฟัง และสื่อทาง โทรทัศน์อีกประเภทหนึ่งที่ผู้คนสนใจมากขึ้นเป็นอย่างมากก็คือละครโทรทัศน์ สวซ. จึงได้ร่วมกับบริษัท บรอดคาซท์ ไทย เทเลวิชั่น จำกัด ผลิตละครคุณภาพเรื่อง “ของขวัญของคุณปู่” โดยมีเนื้อหาที่สะท้อนให้เห็นถึงความรักความผูกพันของคนในครอบครัว นำแสดงโดย นริศต์ ศิริจรรยา กฤษดา พรเวโรจน์ วิกกี้ สุนิสา เจ็ท และนักแสดงชั้นนำอีกมากมาย ซึ่งจะออกอากาศในวันครอบครัว วันที่ ๑๔ เมษายน ๒๕๕๖ ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง ๓ เวลา ๑๙.๓๐ น.

นอกจากสื่อวิทยุโทรทัศน์แล้ว สวซ. ยังได้ผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ที่เชื่อมโยงด้วยคุณค่าสาระ ได้แก่ หนังสือ “สงกรานต์สานใจไทย” ที่บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของประเพณีสงกรานต์ รวมทั้งข้อควรปฏิบัติที่คนไทยจะได้ประพฤติปฏิบัติต่อกัน เนื่องในวันสงกรานต์ และไม่ได้มีเพียงแต่หนังสือสงกรานต์สานใจไทยที่ สวซ. ได้ผลิตมาอย่างต่อเนื่องเท่านั้น **โปรเจกต์บัตรอวยพรเนื่องในเทศกาลสงกรานต์** ก็เป็นอีกสื่อหนึ่งที่ได้ริเริ่มผลิตขึ้นมา นับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ จนถึงปัจจุบันมีโปรเจกต์บัตรอวยพรออกมาแล้วจำนวน ๕ ชุดด้วยกัน ซึ่งเป็นสื่อที่ใช้ในการส่งความสุข ความระลึกถึง และความกตัญญูต่อกันเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ไทยแทน ส.ค.ส. และภายในบัตรอวยพรยังสอดแทรกสาระคุณค่าของประเพณีสงกรานต์ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อเป็นการให้ความรู้กับผู้ส่งและผู้รับบัตรอวยพรอีกด้วย และเพื่อให้การประชาสัมพันธ์และสร้างจิตสำนึกที่ดีเกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง จึงได้มีการจัดทำ **ป้ายโฆษณา “สงกรานต์สานใจไทย”** ติดตั้งตามป้ายประชาสัมพันธ์อ้อมกรุงเทพมหานคร และตามเขตต่าง ๆ ทั่วกรุงเทพมหานคร ทั้ง ๕๐ เขต

โดยทุกสื่อที่สร้างสรรค์ขึ้นนี้ทุกท่านสามารถเข้าชมและดาวน์โหลดได้ทาง www.culture.go.th และ www.dekthai-faidee.com

สาระคุณค่าที่สำคัญอย่างหนึ่งของประเพณีสงกรานต์ก็คือ การรดน้ำขอพรผู้ใหญ่เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลานในการก้าวเข้าสู่ปีใหม่ ในวันที่ ๙ เมษายน ๒๕๕๖ สวซ. จึงได้

แผ่นป้ายโฆษณา

หนังสือสงกรานต์สานใจไทย

โปรเจกต์บัตรอวยพรเนื่องในเทศกาลสงกรานต์

กำหนดจัดงานรดน้ำขอพรศิลปินแห่งชาติและผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรม ขึ้น ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เพื่อให้เยาวชน ประชาชน ตลอดจนลูกศิษย์ได้แสดงมุทิตาจิตต่อผู้มีพระคุณ และภายในงานยังได้จัดกิจกรรมสาธิตวิธีการสงฆ์น้ำพระ การรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ การเล่นน้ำเนื่องในวันสงกรานต์ การสาธิตทำขนมในช่วงประเพณีสงกรานต์ ตลอดจนนิทรรศการและการจัดชุดรดน้ำขอพรของแต่ละภูมิภาค เพื่อเป็นแบบอย่างอันดีให้แก่หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในการจัดกิจกรรมเนื่องในเทศกาลสงกรานต์ที่จะมาถึง

แม้ประเพณีสงกรานต์ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา แต่หากเรายังปรารถนาที่จะสืบสาน “ประเพณีสงกรานต์” ให้คงอยู่ และเป็นประเพณีที่งดงาม เป็นสิ่งเชิดหน้าชูตาและสร้างความภาคภูมิใจให้คนไทยเราต่อไป ก็เป็นหน้าที่ของทุกคนและทุกภาคส่วนของสังคมจะต้องร่วมกันรณรงค์ส่งเสริม และรักษาสืบส่งต่อกันให้คงอยู่ต่อไป พร้อมกับขจัดสิ่งที่ไม่ถูกต้องและเบี่ยงเบนให้หมดไป เพื่อให้ **พุทธศักราช ๒๕๕๖** เป็นปีแห่งการส่งเสริมคุณค่าประเพณีสงกรานต์อย่างแท้จริง

